

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПРОЗОРОСТІ ТА КОНТРОЛЮ

СИТНИК Володимир Юрійович

старший викладач кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-3768-7079>

Анотація. У статті досліджено роль інформаційних та комунікаційних технологій як ключового чинника підвищення фінансової прозорості, ефективності фінансового контролю та забезпечення фінансової безпеки. Проаналізовано основні напрями застосування цифрових інструментів у фінансовому моніторингу та виявленні порушень фінансово-господарської діяльності. Обґрунтовано значення автоматизації та цифровізації фінансових процесів для формування фінансових систем, а також їх відповідність міжнародним стандартам фінансового контролю та антикорупційним підходам. Визначено, що впровадження ІКТ сприяє трансформації фінансового контролю, що підвищує результативність використання публічних фінансів і зміцнює довіру суспільства до фінансових інституцій.

Ключові слова: інформаційні та комунікаційні технології, фінансова прозорість, фінансовий контроль, публічні фінанси, фінансова безпека, цифровізація.

Постановка проблеми. Умови цифрової трансформації сучасного суспільства зумовлюють активне впровадження інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) у всі сфери економічної діяльності, зокрема у фінансову систему. Зростання обсягів фінансових операцій, ускладнення фінансових інструментів і підвищення ризиків зловживань актуалізують потребу в ефективних механізмах прозорості та контролю. Саме ІКТ виступають ключовим чинником модернізації фінансового управління та забезпечення його відкритості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних наукових дослідженнях питання впливу інформаційних та комунікаційних технологій на фінансову прозорість і ефективність фінансового контролю розглядається як один із ключових аспектів цифрової трансформації публічних фінансів. У працях вітчизняних і зарубіжних науковців акцентується увага на тому, що цифровізація фінансових процесів є необхідною умовою формування відкритої та стійкої фінансової системи.

У працях вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема Т. Єфименко, В. Геця, І. Луніної, Дж. Стігліца обґрунтовується визначальна роль інформаційних та комунікаційних технологій у підвищенні фінансової прозорості, ефективності фінансового контролю та забезпеченні фінансової безпеки [1, 3]. Водночас у дослідженнях міжнародних організацій INTOSAI, COSO та OECD цифрові технології виступають як необхідний елемент сучасної системи фінансового контролю та управління ризиками [8-10].

Метою статті є дослідження впливу інформаційних та комунікаційних технологій на підвищення фінансової прозорості та вдосконалення системи фінансового контролю.

Виклад основних результатів. Інформаційні та комунікаційні технології охоплюють сукупність технічних і програмних засобів, що забезпечують збір, обробку, зберігання та передавання інформації [4]. У фінансовій сфері їх застосування сприяє

автоматизації процесів обліку, звітності, аудиту та контролю фінансових потоків.

У сучасній науковій парадигмі вони розглядаються як складна соціально-технічна система, що інтегрує апаратні засоби, програмні рішення, інформаційні ресурси та комунікаційні мережі з метою забезпечення повного життєвого циклу інформації [6]. ІКТ охоплюють процеси формування, акумулювання, структуризації, аналітичної обробки, передавання та захисту інформаційних потоків, що забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень у різних сферах діяльності.

Аналіз основних напрямів застосування цифрових інструментів у фінансовому моніторингу та управлінні ризиками представлено на рисунку 1.

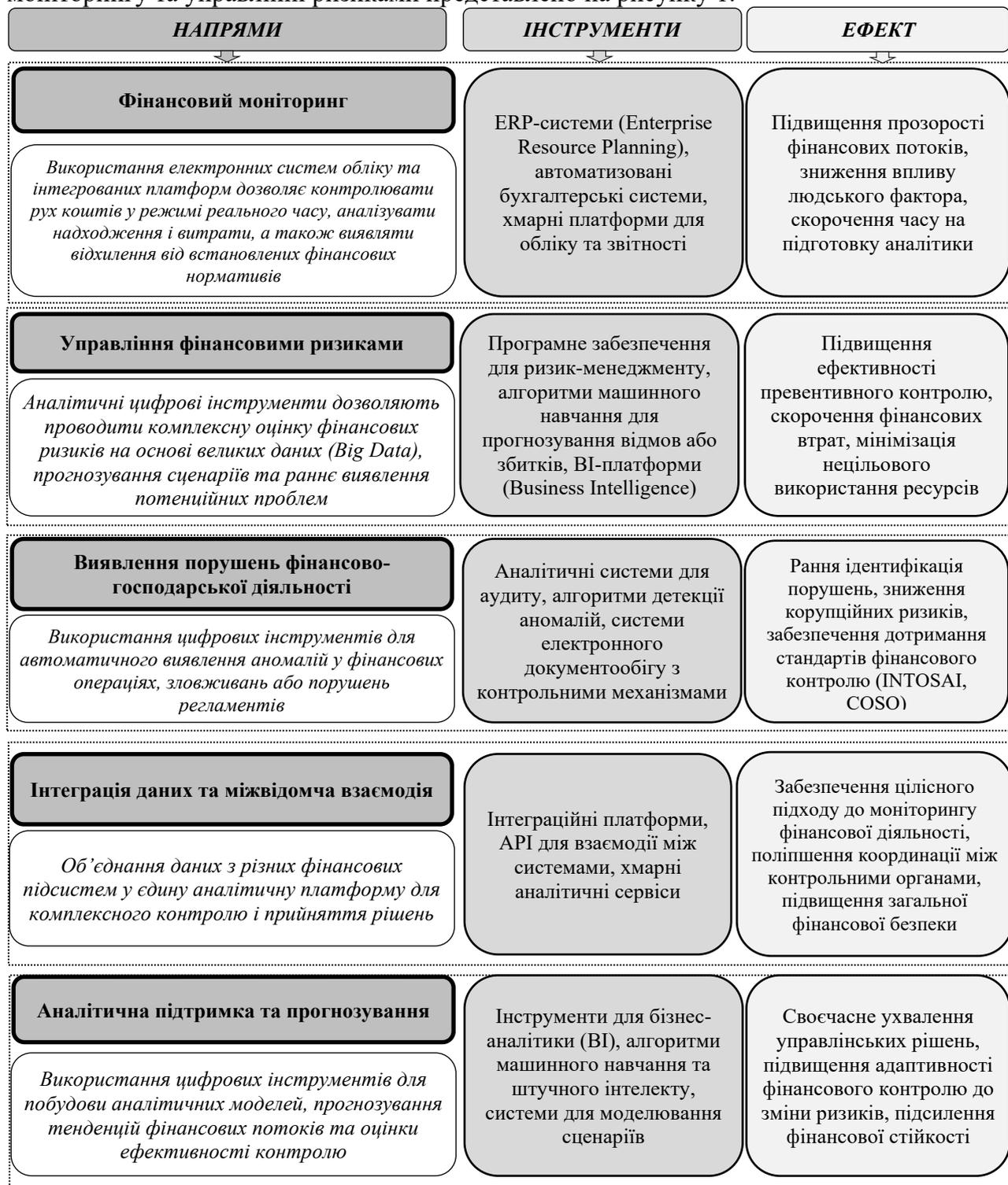

Рис.1. Основні напрями застосування цифрових інструментів у системі фінансового контролю

У фінансовій сфері інформаційні та комунікаційні технології виступають інституційною основою функціонування фінансових систем, оскільки забезпечують інформаційну взаємодію між суб'єктами фінансових відносин, регуляторними органами та контролюючими інституціями. ІКТ можна розглядати як механізм зменшення дисбалансу інформації між учасниками фінансових відносин, що є однією з ключових причин непрозорості фінансових процесів та виникнення фінансових порушень.

Зокрема, автоматизація процесів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, аудиту та контролю на основі ІКТ сприяє формуванню єдиного інформаційного середовища, у межах якого фінансові дані набувають системного характеру. Це створює передумови для реалізації принципів прозорості, підзвітності та достовірності фінансової інформації та забезпечує використання ІКТ для безперервного фінансового моніторингу, що підвищує ефективність управління фінансовими потоками.

Інформаційні та комунікаційні технології також відіграють важливу роль у системі фінансового контролю і виступають як інструмент фінансового контролю, спрямований запобіганню фінансовим порушенням. Зокрема, застосування аналітичних інформаційних систем дає змогу здійснювати ідентифікацію, оцінювання та прогнозування фінансових ризиків на основі обробки великих масивів даних.

Таким чином, інформаційні та комунікаційні технології у фінансовій сфері на наш погляд, доцільно розглядати не лише як технічний засіб автоматизації окремих операцій, а як стратегічний чинник інституційного розвитку фінансової системи, що забезпечує її прозорість, стійкість та ефективність функціонування.

Однією з ключових переваг використання ІКТ є підвищення рівня фінансової прозорості. Електронні системи обліку та звітності забезпечують доступність і достовірність фінансової інформації, зменшують вплив людського фактора та мінімізують можливості для маніпуляцій. Підвищення фінансової прозорості виступає ключовою передумовою ефективного здійснення фінансового контролю та оптимізації контрольних процедур у сфері управління фінансами.

Електронні системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності формують стандартизоване інформаційне середовище, у межах якого фінансові дані набувають ознак повноти, достовірності та порівнюваності.

Це забезпечує об'єктивність фінансової інформації та мінімізує вплив суб'єктивного чинника, який виступає джерелом викривлень і маніпуляцій у фінансовій звітності.

Впровадження електронних платформ фінансового управління та контролю дає можливість безперервного відстеження руху фінансових ресурсів у режимі реального часу, що принципово змінює систему фінансового контролю та дає можливість ідентифікувати відхилення від установлених нормативів і фінансових регламентів. Такий підхід відповідає сучасним концепціям фінансової безпеки, оскільки дозволяє своєчасно реагувати на загрози нецільового використання коштів, фінансових зловживань та системних ризиків.

Інформаційні та комунікаційні технології створюють передумови для глибокого аналізу фінансових операцій шляхом обробки значних масивів даних, що підвищує результативність контрольних заходів, що свідчить про трансформацію фінансового контролю в елемент системи фінансової безпеки держави, де ІКТ виступають ключовим інструментом забезпечення стабільності, прозорості та стійкості фінансової системи.

Варто зазначити, що важливу роль ІКТ відіграють в системі фінансового контролю, адже сучасні цифрові інструменти дають змогу автоматизувати процеси моніторингу та аналізу ризиків, застосовувати алгоритми аналітичної обробки даних, а також здійснювати контроль фінансових операцій. Це підвищує ефективність державного та внутрішнього фінансового контролю, скорочує витрати часу та ресурсів на перевірки.

У контексті сучасних міжнародних підходів до організації фінансового контролю, зокрема стандартів INTOSAI та концептуальної моделі COSO, інформаційні та комунікаційні технології виступають ключовим інструментом підвищення ефективності контрольних механізмів у сфері публічних фінансів [8; 9]. Відповідно до положень INTOSAI, ефективний фінансовий контроль має ґрунтуватися на принципах системності, безперервності, ризик-орієнтованості та превентивності, реалізація яких у сучасних умовах є неможливою без використання цифрових технологій, таблиця 1.

Таблиця 1.

**Інструменти та механізми забезпечення фінансової безпеки
в умовах цифровізації**

Інструменти	Механізми	Відповідність міжнародним стандартам	Вплив на фінансову безпеку
Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ)	Автоматизація обліку, обробка великих даних, електронна звітність, моніторинг фінансових потоків у реальному часі	Відповідає принципам належного фінансового управління (INTOSAI, COSO), забезпечує прозорість та підзвітність	Сприяє попередженню фінансових порушень, зниженню ризиків корупції, підвищує стабільність фінансової системи
Фінансовий контроль	Контроль за бюджетними ресурсами, аудит, оцінка ризиків, превентивний моніторинг	Реалізація компонентів COSO: оцінка ризиків, контрольні заходи, інформаційно-комунікаційне забезпечення	Підвищує результативність використання коштів, зменшує можливість маніпуляцій і зловживань
Антикорупційні стандарти	Конвенція ООН проти корупції (UNCAC), Рекомендації GRECO, принципи ОЕСР	Забезпечення прозорості, підзвітності та інтегрованого моніторингу фінансових операцій	Формує основу для запобігання корупції, зміцнює довіру суспільства до фінансових інституцій
Фінансова безпека	Захист від нецільового використання коштів, стабільність державних фінансів, інтеграція контролю та аналітики	Використання ІКТ та стандартів забезпечує стратегічну відповідність міжнародним нормам фінансового управління	Підвищує стійкість фінансової системи, ефективність публічних фінансів та національну економічну безпеку

Застосування інформаційних та комунікаційних технологій забезпечує автоматизацію процесів фінансового моніторингу та аналізу ризиків відповідно до компонентів моделі COSO, зокрема таких як оцінка ризиків, контрольні заходи та інформаційно-комунікаційне забезпечення. Використання аналітичних інформаційних систем дає змогу систематично аналізувати фінансові ризики, пов'язані із неефективним або нецільовим використанням фінансових ресурсів, а також оцінювати ймовірність та потенційні наслідки фінансових порушень.

Застосування ІКТ перетворює фінансовий контроль із інструменту перевірки на механізм управління фінансовими ризиками. Завдяки можливості обробки великих масивів фінансових даних контрольні органи отримують інструментарій для своєчасного виявлення відхилень від установлених фінансових нормативів і регламентів, що повністю відповідає рекомендаціям INTOSAI щодо запобігання порушенням на ранніх стадіях їх виникнення.

З позицій фінансової безпеки держави використання інформаційних та комунікаційних технологій у системі фінансового контролю сприяє:

- зниженню рівня системних фінансових ризиків;
- підвищенню фінансової дисципліни;
- зміцненню стабільності публічних фінансів [2, 11].

Автоматизація контрольних процедур оптимізує використання часових і ресурсних витрат, підвищує об'єктивність контрольних висновків та посилює інституційну спроможність органів державного й внутрішнього фінансового контролю, що відповідає міжнародним стандартам належного фінансового управління.

Використання інформаційних та комунікаційних технологій сприяє інтеграції фінансових систем, підвищенню рівня підзвітності та формуванню довіри з боку суспільства [5]. Цифровізація фінансових процесів є важливим чинником запобігання корупційним проявам і забезпечення фінансової безпеки, рисунок 2.

Рис.2. Основні чинники впливу автоматизації та цифровізації на прозорість, підзвітність і фінансову безпеку держави

Автоматизація та цифровізація фінансових процесів виступають фундаментальними чинниками трансформації сучасних фінансових систем у напрямку відкритості, підзвітності та прозорості. У науковій літературі підкреслюється, що цифрові технології забезпечують стандартизовану, достовірну та своєчасну обробку фінансової інформації, що істотно знижує інформаційний дисбаланс між суб'єктами фінансових відносин, регуляторними органами та суспільством.

Підвищення прозорості фінансових потоків - створює можливості для ефективного контролю як на внутрішньому рівні організацій, так і на рівні державного управління публічними фінансами, що відповідає стандартам INTOSAI та компонентам COSO щодо внутрішнього контролю.

Ефективне фінансове управління та забезпечення комплексної підзвітності дає змогу контролюючим органам і громадськості оцінювати, наскільки ефективно використовуються фінансові ресурси, своєчасно виявляти порушення та реагувати на них. У сфері публічних фінансів підзвітність є основним принципом управління бюджетними коштами, а цифрові інструменти допомагають реалізувати цей принцип на практиці.

Запобігання корупційним проявам і фінансовим зловживанням - система моніторингу підвищує ефективність контролю та відповідність міжнародним антикорупційним стандартам (UNCAC, GRECO, ОЕСР). Це дозволяє своєчасно виявляти ризики нецільового використання фінансових ресурсів і забезпечує довгострокову стабільність фінансової системи.

Підвищення фінансової безпеки держави забезпечує стійкість фінансової системи, зменшує системні ризики і підвищує довіру суспільства до державних інституцій, що є центральним елементом концепції фінансової безпеки.

Така інтеграція виступає не лише технічним, але й інституційним чинником підвищення ефективності фінансового контролю, оскільки дозволяє здійснювати комплексний аналіз фінансових потоків, посилювати міжвідомчу координацію та забезпечувати оперативне реагування на потенційні фінансові ризики.

З позицій публічних фінансів цифровізація фінансових процесів підвищує підзвітність суб'єктів управління, забезпечуючи відкритість, прозорість та відтворюваність фінансової інформації. Це відповідає міжнародним стандартам належного фінансового управління та антикорупційним принципам, визначеним у Конвенції ООН проти корупції (UNCAC), Рекомендаціях GRECO та принципах ОЕСР щодо антикорупційної політики. Електронні платформи дозволяють фіксувати кожен фінансову транзакцію, стандартизувати контрольні процедури та вести аудиторські сліди, що зменшує можливості для зловживань і сприяє формуванню довіри суспільства до державних фінансових інституцій [8-12].

У сфері фінансової безпеки цифрові технології виступають механізмом боротьби з корупцією та фінансовими ризиками. Впровадження інформаційно-аналітичних систем дозволяє здійснювати моніторинг бюджетних потоків, проводити аналіз ризиків нецільового використання ресурсів та забезпечувати своєчасне виявлення відхилень від нормативів. Це відповідає міжнародним підходам до забезпечення прозорості та підзвітності у публічних фінансах, передбаченим у стандартах INTOSAI та рекомендаціях COSO щодо внутрішнього контролю.

Висновки. Інформаційні та комунікаційні технології є не лише технічними інструментами оптимізації обліку, аудиту та звітності, а є стратегічним чинником прозорості фінансів, що відповідають сучасним міжнародним стандартам фінансового контролю та антикорупційної практики. Електронні системи обліку та аналітики дозволяють здійснювати моніторинг фінансових операцій, підвищуючи ефективність як внутрішнього, так і державного фінансового контролю.

Автоматизація фінансових процесів та цифровізація звітності є стратегічним інструментом управління фінансами, що дозволяє створити інформаційне середовище, яке сприяє підвищенню підзвітності суб'єктів управління та реалізації принципів належного фінансового управління, сприяє оптимізації ресурсів і скороченню часу на перевірки. Цифровізація фінансових процесів знижує ризики корупційних проявів і фінансових зловживань, забезпечуючи прозорість, фіксацію транзакцій і контроль над бюджетними

потоками.

Отже, системна інтеграція цифрових технологій у фінансові процеси дозволяє побудувати відкриту та ефективну фінансову систему, яка поєднує прозорість, контроль і стратегічну безпеку. ІКТ виступають не лише технічним засобом обліку, а й стратегічним інструментом інституційного розвитку фінансової системи, здатним забезпечити стабільність, ефективність і довгострокову фінансову стійкість держави.

Список використаної літератури:

1. Єфименко Т. І. Публічні фінанси України: проблеми трансформації. – Київ: ДННУ «Академія фінансового управління», 2018.
2. Геєць В. М. Економічна безпека України: теорія, методологія, практика. – Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2020.
3. Луніна І. О. Бюджетна прозорість та підзвітність у системі публічних фінансів // Фінанси України. – 2019. – № 6. – С. 7–22.
4. Василик О. Д. Теорія фінансів. – Київ: НІОС, 2017.
5. Пігуль Н. М., Козарезенко Л. М. Цифровізація фінансового контролю в умовах трансформації публічних фінансів // Економіка та держава. – 2021. – № 4. – С. 45–50.
6. Stiglitz J. E. Economics of the Public Sector. – New York: W. W. Norton & Company, 2015.
7. Kaplan R. S., Norton D. P. Strategy-Focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment. – Boston: Harvard Business School Press, 2001.
8. COSO. Enterprise Risk Management – Integrated Framework. – Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, 2017.
9. INTOSAI. International Standards of Supreme Audit Institutions (ISSAIs). – Vienna: INTOSAI General Secretariat, 2019.
10. OECD. Digital Government Review: Enhancing the Digital Transformation of the Public Sector. – Paris: OECD Publishing, 2020.
11. GRECO. Evaluation Reports on Corruption Prevention and Transparency. – Council of Europe, 2019.

Дата надходження статті: 10.02.2025

Дата прийняття статті: 24.02.2025

Дата публікації статті: 20.03.2025